Башҡортостан Республикаһынын Ғафури районы муниципаль районынын РФ Геройы Ф.А.Яҡупов исемендәге
Бурлы ауылы урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль бюджет биреү учреждениеһы

"Ҡаралған"____МБ етәксеһе Кәримова Р.М.
Гуманитар фәндәр МБ ултырышында
Протокол № 1 "30" 08 2023 й.

"Килешелгән": ____
Мәктәп уҡыу-уҡытыу эштәре
буйынса урынбаҫары Нурғәлиев Ф.Ф.

"Раҫлайым": ____
Мәктәп директоры Р.У.Тоҡомбәтов
Приказ №192 "31" 08 2023 й

Бурлы урта мәктәбенең V -IX кластары өсөн
"Башҡорт дәүләт теле " курсы буйынса эш программаһы

Башҡортостан Республикаһы Мәғариф министрлығы тарафынан раҫланған " Башҡорт теленән программа" (Уҡытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең V-IX кластары өсөн. Төҙөүселәре: Хажин В.И., Вилданов А.Х.,2017.

Уҡыу ҡулланмаһы:

1. Хажин В.И., Вилданов А.Х. Уҡытыу урыҫ телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 5-се класс өсөн туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү өсөн уҡыу ҡулланмаһы. –Өфө: Китап, 2017.
2. Хажин В.И., Вилданов А.Х. Уҡытыу урыҫ телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 6-сы класс өсөн туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү өсөн уҡыу ҡулланмаһы. –Өфө: Китап, 2017.
3. Хажин В.И., Вилданов А.Х. Уҡытыу урыҫ телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 7-се класс өсөн туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү өсөн уҡыу ҡулланмаһы. –Өфө: Китап, 2017.
4. Хажин В.И., Вилданов А.Х. Уҡытыу урыҫ телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 8-се класс өсөн туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү өсөн уҡыу ҡулланмаһы. –Өфө: Китап, 2017.
5. Хажин В.И., Вилданов А.Х. Уҡытыу урыҫ телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 9-сы класс өсөн туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү өсөн уҡыу ҡулланмаһы. –Өфө: Китап, 2017.

Төҙөнө: Хафизова Рәзәлиә Рәмил ҡыҙы

Бурлы- 2023 йыл.

Уҡыу предметын, курсын үҙләштереүҙә планлаштырылған һөҙөмтәләр

5 класта шәхсән, метапредмет һәм предмет һөҙөмтәләре

Бишенсе класта «Туған тел» предметының **шәхсән һөҙөмтәләре** булып түбәндәгеләр тора:

- тел кешеләрҙең аралашыу сараһы икәнде аңлау, үҙләштереү;
- башҡорт телен милли мәҙәниәттең бер күренеше тип ҡабул итеү;
- аралышыуҙа рус теленән алған башҡорт телендә тәржемә итеп ҡуллана белеү;
- башҡорт теленән алынған белем һәм күнекмәләрҙе мәктәптә һәм көндәлек тормошта ҡулланыу;
- башҡорт телен башҡорт халҡының мәҙәни һәм рухи байлығын өйрәнеү сараһы булараҡ ҡулланыуҙы аңлау;
- төрлө социаль ситуацияларҙа оло кешеләр һәм үҙ тиңдәштәрең менән хеҙмәттәшлек күнекмәләрен үҫтереү;
- үҙ телмәренә иғтибарлы булып үҙ-үҙен баһалау һәләтлелеге үҫтереү;
- уҡыған әҫәрҙәрҙең геройҙарына, уларҙың ҡылыҡ, эштәренә үҙ мөнәсәбәтеңде белдереү.

Метапредмет һөҙөмтәләр булып универсаль эш төрҙәрен формалаштырыу тора.

Регулятив УЭТ:

- уҡытыусы ярҙамында дәрестә эш маҡсатын билдәләү;
- дәрестә эштең эҙмә-эҙлеклелеген билдәләү;
- уҡытыусы тәҡдим иткән план буйынса эшләргә өйрәнеү.

Регулятив УЭТ формалаштырыуҙың сараһы булып дөрөҫ уҡыу формалаштырыу һәм проблемалы диалогик уҡытыу технологиялары тора.

Танып белеү УЭТ:

- китап менән эшләй белеү (шартлы тамғаларҙы айырыу);
- текста, һүрәттәрҙә һорауҙарға яуап табыу;
- уҡытыусы һәм уҡыусыларҙың берҙәм эшенә баһа биреү.

Танып белеү УЭТ сараһы – дәреслек текстары һәм функциональ грамотлылыкты (мәғлүмәт менән эшләргә өйрәтеү күнекмәләрен) булдырыусы методик күрһәтмәләр.

Коммуникатив УЭТ:

- фекереңде телдән һәм яҙма рәүештә белдереү (һөйләм һәм бәләкәй текст кимәлендә);
- башҡаларҙың телмәрен тыңлау һәм аңлау;
- тексты тасуири уҡыу һәм һөйләү;
- уҡытыусы менән берлектә класташтар менән үҙеңде нисек тотоу һәм аралашыу ҡағиҙәләре тураһында һөйләшеү һәм уларҙы үтәү;
  - икәүләп, төркөмдә эшләргә өйрәнеү; төрлө ролдәр башҡарыу (лидер, башҡарыусы)
  - яңғыраған телмәрҙе (ололарҙың һәм тиңдәштәреңдең әйтеүе, балалар тапшырыуҙары, аудиояҙмалар һәм мәғлүмәти технологияның башҡа формаларын) адекват ҡабул итеү;
  - һүҙҙәрҙе, ижектәрҙе, өндәрҙе һәм һөйләмде төҙөү, әйтеү буйынса белем һәм күнекмәләр;
  - бирелгән тема буйынса диалог төҙөй белеү; һорауҙарға ҡыҫҡа һәм тулы яуап биреү, диалогты башлай һәм тамамлай белеү;
  - әҙерләнеп һәм әҙерләнмәй етеҙ, аңлап һәм тасуири уҡыу, тексты ҡыҫҡа һәм һайлап һөйләй белеү;
  - таныш орфографик ҡағиҙәләрҙе ҡулланып, уҡытыусы ярҙамында һәм үҙ аллы

өйрәнеүҙә контроль характерҙа яҙма эштәрҙе башҡара белеү;
- үҙ аллы эшен тикшерә һәм башҡорт теленән предмет-ара (башҡа предмет дәрестәрендә) үҙ белемеңде анализлай белеү;
- төп предметтан предмет-ара аңлатмаларҙы үҙләштереү;
- мәктәптә һәм мәктәптән тыш ҡыҙыҡһыныуҙарынан сығып, башҡорт телендә аралышыу.

Коммуникатив УЭТ формалаштырыуҙың сараһы булып продуктив уҡыу һәм парҙар менән һәм бәләкәй төркөмдәрҙә эш ойоштороу тора.

«Туған тел» курсын өйрәнеүҙең **предмет һөҙөмтәләре** булып түбәндәгеләр тора:

1. Уҡытыусы уҡыған йәки һөйләгән, үҙең уҡыған тексты аңлай алыу;
2. Уҡыған әҫәр, картина, экскурсия, ҡараған фильм буйынса әңгәмәлә ҡатнашыу;
3. Предметты, күренеште элементар рәүештә һүрәтләү, уға үҙ мөнәсәбәтеңде белдереү;
4. Хәбәр, һорау, өндәү һөйләмдәрҙе, поэтик әҫәрҙәрҙе дөрөҫ интонация менән һөйләү;
5. Тексты шыма, аңлы, дөрөҫ, тотош һүҙләп уҡыу, логик баҫымдарҙы, паузаларҙы дөрөҫ әйтеү; тасуири уҡыу; текстың өлөштәренә, иллюстрацияларына исем биреү, өҙөк буйынса план төҙөү; текстан аңлашылмаған һүҙҙәрҙе, һүрәтләү, тасуирлау сараларын табыу, мәғәнәләрен аңлатыу, һүҙлектәр менән эш итеү;
6. Хикәйә, әкиәт, мәҡәл, йомаҡ жанрҙарын практик айыра белеү;
7. Ҙур булмаған һөйләмдәрҙе күсереп һәм яттан яҙыу; текст, күҙәтеүҙәр йәки экскурсия буйынса һорауҙарға яуап яҙыу; бер телдән икенсе телгә тәржемә итеү;
8. Өйрәтеү характерындағы иншалар яҙыу; яҙғанды элементар формала камиллаштыра алыу.

6 класта шәхсән, метапредмет һәм предмет һөҙөмтәләре

Алтынсы класта **шәхсән һөҙөмтәләр** булып түбәндәгеләр тора:
- тел кешеләрҙең аралашыу сараһы икәнде аңлау, үҙләштереү;
- башҡорт телен милли мәҙәниәттең бер күренеше тип ҡабул итеү;
- башҡорт теленән алынған белем һәм күнекмәләрҙе мәктәптә һәм көндәлек тормошта ҡулланыу;
- аралышыуҙа рус теленән алған башҡорт телендә тәржемә итеп ҡуллана белеү;
- башҡорт телен башҡорт халҡының мәҙәни һәм рухи байлығын өйрәнеү сараһы булараҡ ҡулланыуҙы аңлау;
- төрлө социаль ситуацияларҙа оло кешеләр һәм үҙ тиңдәштәрең менән хеҙмәттәшлек күнекмәләрен үҫтереү.

Метапредмет һөҙөмтәләр булып универсаль эш төрҙәрен формалаштырыу тора. --яңғыраған телмәрҙе (ололарҙың һәм тиңдәштәреңдең әйтеүе, балалар тапшырыуҙары, аудиояҙмалар һәм мәғлүмәти технологияның башҡа формаларын) адекват ҡабул итеү;
- бирелгән тема буйынса диалог төҙөй белеү; һорауҙарға ҡыҫҡа һәм тулы яуап биреү, диалогты башлай һәм тамамлай белеү;
- таныш орфографик ҡағиҙәләрҙе ҡулланып, уҡытыусы ярҙамында һәм үҙ аллы өйрәнеүҙә контроль характерҙа яҙма эштәрҙе башҡара белеү;
- үҙ аллы эшен тикшерә һәм башҡорт теленән предмет-ара (башҡа предмет дәрестәрендә) үҙ белемеңде анализлай белеү;
- төп предметтан предмет-ара аңлатмаларҙы үҙләштереү;
- мәктәптә һәм мәктәптән тыш ҡыҙыҡһыныуҙарынан сығып, башҡорт телендә аралышыу.

Регулятив УЭТ:
- уҡытыусы ярҙамында дәрестә эш маҡсатын билдәләү;
- дәрестә эштең эҙмә-эҙлеклелеген билдәләү;
- үҙ фекереңде белдерә белеү;
- уҡытыусы тәҡдим иткән план буйынса эшләргә өйрәнеү.

- Регулятив УЭТ формалаштырыуҙың сараһы булып дөрөҫ уҡыу формалаштырыу һәм проблемалы диалогик уҡытыу технологиялары тора.

Танып белеү УЭТ:

- китап менән эшләй белеү (шартлы тамғаларҙы айырыу);
- текста, һүрәттәрҙә һорауҙарға яуап табыу;
- уҡытыусы һәм уҡыусыларҙың берҙәм эшенә баһа биреү.
- мәғлүмәтте бер төрөнән икенсе төрөнә күсереү: бәләкәй текстарҙы ентекләп һөйләү.

Танып белеү УЭТ сараһы – дәреслек текстары һәм функциональ грамотлылыҡты (мәғлүмәт менән эшләргә өйрәтеү күнекмәләрен) булдырыусы методик күрһәтмәләр.

Коммуникатив УЭТ:

- фекереңде телдән һәм яҙма рәүештә белдереү (һөйләм һәм бәләкәй текст кимәлендә);
- башҡаларҙың телмәрен тыңлау һәм аңлау; тыңлау алымдарын ҡулланыу: теманы (башы), мөһим һүҙҙәрҙе билдәләү;
- уҡытыусы менән берлектә класташтар менән үҙеңде нисек тотоу һәм аралашыу ҡағиҙәләре тураһында һөйләшеү һәм уларҙы үтәү;

«Туған тел(башҡорт)» курсын өйрәнеүҙең п**редмет һөҙөмтәләре булып** түбәндәгеләр тора:

– Уҡыусыларҙа туған (башҡорт) телендә һөйләгәнде, уҡығанды, радиотапшырыуҙар тыңлағанды аңлау күнекмәләре булдырыу (аудирование).
– Башҡорт теленең өндәрен, һүҙҙәрен дөрөҫ әйтеп, үҙ-ара һөйләшергә, тәҡдим ителгән темалар, ситуациялар буйынса һөйләргә өйрәтеү.
– Аралашыуҙа кәрәк була торған типик һөйләмдәрҙе күсереп, үҙ фекерҙәрен билдәле кимәлдә үҙ аллы яҙыу күнекмәләрен булдырыу.
– Башҡорт телен өйҙә, йәмәғәт тормошонда, хеҙмәт процесында практик файҙаланырға өйрәтеү.
– Йәмғиәт тормошонда телдең роле; туған телдең әһәмиәте; фонетика, графика, лексиканың нигеҙҙәре менән танышыу
– Ижади диктанттар һәм иншалар яҙыу.

7 класс

Етенсе класта **шәхсән һөҙөмтәләр** булып түбәндәгеләр тора:

- туған телде милли мәҙәниәттең бер күренеше тип ҡабул итеү;
- туған телдә алынған белем һәм күнекмәләрҙе мәктәптә һәм көндәлек тормошта ҡулланыу;
- төрлө социаль ситуацияларҙа оло кешеләр һәм үҙ тиңдәштәрең менән хеҙмәттәшлек күнекмәләрен үҫтереү.
- Был һөҙөмтәләргә ирешеү сараһы булып китаптағы текстар тора.

Метапредмет һөҙөмтәләр булып универсаль эш төрҙәрен формалаштырыу тора.

- яңғыраған телмәрҙе (ололарҙың һәм тиңдәштәреңдең әйтеүе, балалар тапшырыуҙары, аудиояҙмалар һәм мәғлүмәти технологияның башҡа формаларын) адекват ҡабул итеү;
- бирелгән тема буйынса диалог төҙөй белеү; һорауҙарға ҡыҫҡа һәм тулы яуап биреү, диалогты башлай һәм тамамлай белеү;
- предметтан предмет-ара аңлатмаларҙы үҙләштереү;
- мәктәптә һәм мәктәптән тыш ҡыҙыҡһыныуҙарынан сығып, туған телдә аралышыу.

Регулятив УЭТ:

- уҡытыусы ярҙамында дәрестә эш маҡсатын билдәләү;
- дәрестә эштең эҙмә-эҙлеклелеген билдәләү;
- үҙ фекереңде белдерә белеү;
- уҡытыусы тәҡдим иткән план буйынса эшләргә өйрәнеү.

Регулятив УЭТ формалаштырыуҙың сараһы булып дөрөҫ уҡыу формалаштырыу һәм проблемалы диалогик уҡытыу технологиялары тора.

Танып белеү УЭТ:
- китап менән эшләй белеү (шартлы тамғаларҙы айырыу);
- текста, һүрәттәрҙә һорауҙарға яуап табыу;
- уҡытыусы һәм уҡыусыларҙың берҙәм эшенә баһа биреү.
- мәғлүмәтте бер төрөнән икенсе төрөнә күсереү: бәләкәй текстарҙы ентекләп һөйләү.

Коммуникатив УЭТ:
- фекереңде телдән һәм яҙма рәүештә белдереү (һөйләм һәм бәләкәй текст кимәлендә);
- башҡаларҙың телмәрен тыңлау һәм аңлау; тыңлау алымдарын ҡулланыу: теманы (башы), мөһим һүҙҙәрҙе билдәләү;
- уҡытыусы менән берлектә класташтар менән үҙеңде нисек тотоу һәм аралашыу ҡағиҙәләре тураһында һөйләшеү һәм уларҙы үтәү;

«Туған (башҡорт) тел» курсын өйрәнеүҙең п**редмет һөҙөмтәләре булып** түбәндәгеләр тора:
- Уҡыусыларҙа туған (башҡорт) телендә һөйләгәнде, уҡығанды, радиотапшырыуҙар тыңлағанды аңлау күнекмәләре булдырыу (аудирование).
- Башҡорт теленең өндәрен, һүҙҙәрен дөрөҫ әйтеп, үҙ-ара һөйләшергә, тәҡдим ителгән темалар, ситуациялар буйынса һөйләргә өйрәтеү.
- Аралашыуҙа кәрәк була торған типик һөйләмдәрҙе күсереп, үҙ фекерҙәрен билдәле кимәлдә үҙ аллы яҙыу күнекмәләрен булдырыу.
- Башҡорт телен өйҙә, йәмғәт тормошонда, хеҙмәт процесында практик файҙаланырға өйрәтеү.
- Йәмғиәт тормошонда телдең роле; туған телдең әһәмиәте; фонетика, графика, лексиканың нигеҙҙәре менән танышыу
- Ижади диктанттар һәм иншалар яҙыу.

8 класс

шәхсән һөҙөмтәләр булып түбәндәгеләр тора:
- туған телде милли мәҙәниәттең бер күренеше тип ҡабул итеү;
- туған телдә алынған белем һәм күнекмәләрҙе мәктәптә һәм көндәлек тормошта ҡулланыу;
- төрлө социаль ситуацияларҙа оло кешеләр һәм үҙ тиңдәштәрең менән хеҙмәттәшлек күнекмәләрен үҫтереү.
- Был һөҙөмтәләргә ирешеү сараһы булып китаптағы текстар тора.

Метапредмет һөҙөмтәләр булып универсаль эш төрҙәрен формалаштырыу тора.
- яңғыраған телмәрҙе (ололарҙың һәм тиңдәштәреңдең әйтеүе, балалар тапшырыуҙары, аудиояҙмалар һәм мәғлүмәти технологияның башҡа формаларын) адекват ҡабул итеү;
- бирелгән тема буйынса диалог төҙөй белеү; һорауҙарға ҡыҫҡа һәм тулы яуап биреү, диалогты башлай һәм тамамлай белеү;
- предметтан предмет-ара аңлатмаларҙы үҙләштереү;
- мәктәптә һәм мәктәптән тыш ҡыҙыҡһыныуҙарынан сығып, туған телдә аралышыу.

Регулятив УЭТ:
- уҡытыусы ярҙамында дәрестә эш маҡсатын билдәләү;
- дәрестә эштең эҙмә-эҙлеклелеген билдәләү;
- үҙ фекереңде белдерә белеү;
- уҡытыусы тәҡдим иткән план буйынса эшләргә өйрәнеү.

Регулятив УЭТ формалаштырыуҙың сараһы булып дөрөҫ уҡыу формалаштырыу һәм проблемалы диалогик уҡытыу технологиялары тора.

Танып белеү УЭТ:
- китап менән эшләй белеү (шартлы тамғаларҙы айырыу);
- текста, һүрәттәрҙә һорауҙарға яуап табыу;
- уҡытыусы һәм уҡыусыларҙың берҙәм эшенә баһа биреү.
- мәғлүмәтте бер төрөнән икенсе төрөнә күсереү: бәләкәй текстарҙы ентекләп һөйләү.

Коммуникатив УЭТ:

- фекереңде телдән һәм яҙма рәүештә белдереү (һөйләм һәм бәләкәй текст кимәлендә);
- башҡаларҙың телмәрен тыңлау һәм аңлау; тыңлау алымдарын ҡулланыу: теманы (башы), мөһим һүҙҙәрҙе билдәләү;
- уҡытыусы менән берлектә класташтар менән үҙеңде нисек тотоу һәм аралашыу ҡағиҙәләре тураһында һөйләшеү һәм уларҙы үтәү;

«Туған (башҡорт) тел» курсын өйрәнеүҙең п**редмет һөҙөмтәләре булып** түбәндәгеләр тора:

- Уҡыусыларҙа туған (башҡорт) telendә һөйләгәнде, уҡығанды, радиотапшырыуҙар тыңлағанды аңлау күнекмәләре булдырыу (аудирование).
- Башҡорт теленең өндәрен, һүҙҙәрен дөрөҫ әйтеп, үҙ-ара һөйләшергә, тәҡдим ителгән темалар, ситуациялар буйынса һөйләргә өйрәтеү.
- Аралашыуҙа кәрәк була торған типик һөйләмдәрҙе күсереп, үҙ фекерҙәрен билдәле кимәлдә үҙ аллы яҙыу күнекмәләрен булдырыу.
- Башҡорт телен өйҙә, йәмәғәт тормошонда, хеҙмәт процесында практик файҙаланырға өйрәтеү.
- Йәмғиәт тормошонда телдең роле; туған телдең әһәмиәте; фонетика, графика, лексиканың нигеҙҙәре менән танышыу
- Ижади диктанттар һәм иншалар яҙыу.

9 класс

шәхсән һөҙөмтәләр булып түбәндәгеләр тора:

- туған телде милли мәҙәниәттең бер күренеше тип ҡабул итеү;
- туған телдә алынған белем һәм күнекмәләрҙе мәктәптә һәм көндәлек тормошта ҡулланыу;
- төрлө социаль ситуацияларҙа оло кешеләр һәм үҙ тиңдәштәрең менән хеҙмәттәшлек күнекмәләрен үҫтереү.
- Был һөҙөмтәләргә ирешеү сараһы булып китаптағы текстар тора.

Метапредмет һөҙөмтәләр булып универсаль эш төрҙәрен формалаштырыу тора.

- яңғыраған телмәрҙе (ололарҙың һәм тиңдәштәреңдең әйтеүе, балалар тапшырыуҙары, аудиояҙмалар һәм мәғлүмәти технологияның башҡа формаларын) адекват ҡабул итеү;
- бирелгән тема буйынса диалог төҙөй белеү; һорауҙарға ҡыҫҡа һәм тулы яуап биреү, диалогты башлай һәм тамамлай белеү;
- предметтан предмет-ара аңлатмаларҙы үҙләштереү;
- мәктәптә һәм мәктәптән тыш ҡыҙыҡһыныуҙарынан сығып, туған телдә аралышыу.

Регулятив УЭТ:

- уҡытыусы ярҙамында дәрестә эш маҡсатын билдәләү;
- дәрестә эштең эҙмә-эҙлеклелеген билдәләү;
- үҙ фекереңде белдерә белеү;
- уҡытыусы тәҡдим иткән план буйынса эшләргә өйрәнеү.

Регулятив УЭТ формалаштырыуҙың сараһы булып дөрөҫ уҡыу формалаштырыу һәм проблемалы диалогик уҡытыу технологиялары тора.

Танып белеү УЭТ:

- китап менән эшләй белеү (шартлы тамғаларҙы айырыу);
- текста, һүрәттәрҙә һорауҙарға яуап табыу;
- уҡытыусы һәм уҡыусыларҙың берҙәм эшенә баһа биреү.
- мәғлүмәтте бер төрөнән икенсе төрөнә күсереү: бәләкәй текстарҙы ентекләп һөйләү.

Коммуникатив УЭТ:

- фекереңде телдән һәм яҙма рәүештә белдереү (һөйләм һәм бәләкәй текст кимәлендә);
- башҡаларҙың телмәрен тыңлау һәм аңлау; тыңлау алымдарын ҡулланыу: теманы (башы), мөһим һүҙҙәрҙе билдәләү;
- уҡытыусы менән берлектә класташтар менән үҙеңде нисек тотоу һәм аралашыу ҡағиҙәләре тураһында һөйләшеү һәм уларҙы үтәү;

«Туған (башҡорт) тел» курсын өйрәнеүҙең п**редмет һөҙөмтәләре булып** түбәндәгеләр тора:

- Уҡыусыларҙа туған (башҡорт) телендә һөйләгәнде, укығанды, радиотапшырыуҙар тыңлағанды аңлау күнекмәләре булдырыу (аудирование).
- Башҡорт теленең өндәрен, һүҙҙәрен дөрөҫ әйтеп, үҙ-ара һөйләшергә, тәҡдим ителгән темалар, ситуациялар буйынса һөйләргә өйрәтеү.
- Аралашыуҙа кәрәк була торған типик һөйләмдәрҙе күсереп, үҙ фекерҙәрен билдәле кимәлдә үҙ аллы яҙыу күнекмәләрен булдырыу.
- Башҡорт телен өйҙә, йәмәғәт тормошонда, хеҙмәт процесында практик файҙаланырға өйрәтеү.
- Йәмғиәт тормошонда телдең роле; туған телдең әһәмиәте; фонетика, графика, лексиканың нигеҙҙәре менән танышыу
- Ижади диктанттар һәм иншалар яҙыу.

2. Уҡытыу предметының төп йөкмәткеһе

I. **Фонетика һәм орфоэпия**. Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәрҙе айырыу. Ҡалын һәм нәҙек өндәрҙе айырыу, ҡалынлыҡ-нәҙеклек буйынса парлы һәм парһыҙ тартынҡы өндәрҙе билдәләү. Яңғырау һәм һаңғырау тартынҡы өндәрҙе айырыу, парлы һәм парһыҙ яңғырау һәм һаңғырау өндәрҙе билдәләү. Өндөң сифат буйынса характеристикаһын билдәләү: һуҙынҡы – тартынҡы; ҡалын - нәҙек һуҙынҡы, парлы-парһыҙ яңғырау һәм һаңғырау тартынҡы. Һүҙҙәрҙәе ижектәргә бүлеү. Башҡорт әҙәби теле нормаларына ярашлы өндәрҙе һәм өндәр бәйләнешен дөрөҫ әйтеү. Һүҙҙе фонетик тикшереү.

II. **Графика.** Өндәрҙе һәм хәрефтәрҙе айырыу. Яҙыуҙа ҡалынлыҡ-нәҙеклекте билдәләү. Тартынҡы өндәрҙе яҙыуҙа сингармонизм принцибына таяныу. Хәрефһеҙ график сараларҙы: араһында ҡалдырылған буш урын, юлдан юлға күсереү билдәһен, абзацты ҡулланыу. Алфавитты белеү: хәрефтәрҙе дөрөҫ атау, уларҙың тәртибен белеү. Алфавитты һүҙлектәр, белешмәләр, каталогтар менән эшләгәндә файҙаланыу.

III. **Лексика** (курстың бар бүлектәрендә лә өйрәнелә). Һүҙҙең лексик һәм грамматик мәғәнәләре. Мәғәнәләрен аныҡларға кәрәкле һүҙҙәрҙе айырып алыу. Аңлатмалы һүҙлек ярҙамында текстағы һүҙҙе билдәләү һәм уның мәғәнәһен асыҡлау. Бер мәғәнәле һәм күп мәғәнәле, тура һәм күсмә мәғәнәле һүҙҙәр менән таныштырыу.

IV. **Һүҙ составы (морфемик**а). Тамырҙаш һүҙҙәр төшөнсәһен үҙләштереү. Тамырҙаш һүҙҙәр менән бер үк һүҙҙең төрлө формалары араһындағы айырма. Тамырҙаш һүҙҙәрҙе һәм синонимдарҙы, тамырҙаш һүҙҙәр һәм омонимик тамырлы һүҙҙәрҙе айырыу. Айырып алына торған бер үк төрлө морфемалы һүҙҙәрҙә ялғау, тамырҙар, нигеҙ билдәләү. Һүҙҙе составы буйынса тикшереү.

V. Морфология. Һүҙ төркөмдәре. Һүҙ төркөмдәрен үҙ паллы һәм ярҙамсы төрҙәргә бүлеү.

Исем. Телмәрҙәге роле, ҡулланылышы. Яңғыҙлыҡ исемдәрҙе таба белеү. Кем?, нимә? һорауҙарына яуап булып килгән исемдәрҙе айырыу, рус теле менән сағыштырыу. Исемдәрҙең һан менән үҙгәреше. Исемдәрҙең килеш менән үгәреше. Килеш һорауҙары буйынса айырыу. Исемдәргә морфологик анализ.

Сифат. Телмәрҙәге әһәмиәте һәм ҡулланылышы. Сифаттың һан һәм килеш менән үҙгәреше. Сифат дәрәжәләре. Сифатҡа морфологик анализ.

Алмаш. Алмаш тураһында дөйөм төшөнсә. Зат алмаштары, роле, ҡулланылышы. Берлектәге һәм күплектәге I, II, III зат алмаштары.

Ҡылым. Телмәрҙәге әһәмиәте һәм ҡулланылышы. Ҡылымдарҙың инфинитив (башланғыс) формаһы. Ҡылымдыңь заман менән үҙгәреше. Хәҙерге, үткән, киләсәк заман ҡылымдарының зат һәм һан менән үгәреше, барлыҡ-юҡлыҡ формалары. Ҡылым һөйкәлештәре. Ҡылымға морфологик анализ.

Рәүеш. Телмәрҙәге әһәмиәте һәм ҡулланылышы. Рәүеш төркөмсәләре. Рәүеш дәрәжәләре.

Һан. Ябай һәм ҡушма һөйләмдәр. Һан төркөмсәләре.

Ярҙамсы һүҙҙәр. Уларҙың мәғәнәһе, һөйләмдәге роле.

VI. **Синтаксис.** Һөйләмдең, һүҙбәйләнештең, һүҙҙең айырмаһы. Һөйләү маҡсаты буйынса һөйләмдәрҙе хәбәр, һорау, өндәү һөйләмдәргә айырыу.

Һөйләмдең баш киҫәктәрен: эйә һәм хәбәрҙе табыу. Һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәрен айырыу. Мәғәнәүи һорауҙар ярҙамында һүҙбәйләнештәге һәм һөйләмдәге һүҙҙәр араһында бәйләнеш булдырыу. Теркәүесһеҙ һәм *һәм, ә, ләкин* теркәүестәре менән килгән тиң киҫәкле һөйләмдәрҙе табыу һәм үҙ аллы төҙөй белеү. Тиң киҫәкле һөйләмдәрҙә һанау интонацияһын ҡулланыу. Ябай һәм ҡушма һөйләмдәрҙе айырыу.Ҡушма һөйләм синтаксисы. Эйәртеүле ҡушма һөйләм. Теҙмә ҡушма һөйләм. Ҡатнаш ҡушма һөйләм.

VII. **Орфография һәм пунктуация**. Орфографик үткерлек формалаштырыу, һүҙҙәге орфограмманың урынына ҡарап, дөрөҫ яҙыу ысулын һайлау. Орфографик һүҙлек ҡулланыу. Дөрөҫ яҙыу ҡағиҙәләрен ҡулланыу:

- һүҙҙе юлдан юлға күсереү
- һөйләм башындағы һәм яңғыҙлыҡ мсемдәрҙәге яҙыу хәрефе
- һүҙ тамырындағы парлы яңғырау һәм һаңғырау тартынҡылар
- ъ һәм ь айырыу билдәләре
- һөйләм аҙағында тыныш билдәләре: нөктә, һорау һәм өндәү билдәләре
- тиң киҫәкле һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре.
- ҡушма һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре.

5 класс

Тел буйынса башланғыс синыфтарҙа үтелгәндәрҙе ҡабатлау.

Фонетика һәм орфоэпия. Өн һәм хәреф. Башҡорт теленең өндәр системаһы. Уларҙы белдергән хәрефтәр. Башҡорт теленең өндәр системаһын рус теленең өндәр системаһы менән сағыштырыу. Башҡорт теленең үҙенсәлекле өндәре, уларҙы белдергән хәрефтәр.

Һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр. Һуҙынҡы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтелеше. Башҡорт телендәге һуҙынҡы өндәрҙең әйтелешен рус телендәге һуҙынҡы өндәрҙең әйтелеше менән сағыштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.

Тартынҡы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтелеше. Башҡорт телендәге тартынҡыларҙың әйтелешен рус телендәге тартынҡыларҙың әйтелеше менән сағыштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.

Башҡорт телендәге к-г, һ-х, н-ң, с-ҫ, з-ҙ тартынҡыларының дөрөҫ әйтелешенә күнекмәләр үткәреү, фонетик күнегеүҙәр эшләү.

Телмәр ағышында өндәрҙең бер-береһенә йоғонтоһо. Тартынҡы өндәрҙең үҙгәреше. Башҡорт теленең ҡанундарына ярашлы һөйләү күнекмәләре үткәреү.

Башҡорт телендә сингармонизм. Башҡорт телендә сингармонизм, уҡыусыларҙы уларҙың төрҙәре менән таныштырыу. Фонетик күнегеүҙәр.

Башҡорт телендә ижектәр. Ижектәрҙең төрҙәре. Башҡорт һәм рус телдәрендәге ижектәрҙе сағыштырыу. Һүҙҙәрҙе юлдан-юлға күсереү ҡағиҙәләре менән танышыу.

Башҡорт телендә баҫым, уның үҙенсәлектәре. Баҫымдың һуңғы ижекккә төшөүе һәм ялғау ҡушҡан һайын күсә барыуы. Башҡорт һүҙҙәрендәге һәм рус теленән һуңғы осорҙа үҙләштерелгән һүҙҙәрҙәге баҫымды сағыштырыу.

Башҡорт телендә һүҙҙәрҙең тамыры, ялғауҙар тураһында төшөнсә биреү. Тамырға ялғау ҡушҡанда һүҙҙәрҙең мәғәнәһе үҙгәреүен күҙәтеү, күнегеүҙәр эшләү.

Башҡорт һәм рус телендә интонация һәм уның төрҙәре, төп өлөштәре: логик баҫым, пауза, фраза баҫымы, телмәр мелодикаһы, тойғо баҫымы.

Башҡорт һәм рус телдәрендә интонацияның үҙенсәлектәрен асыҡлау. Башҡорт телендәге ябай һөйләмдәрҙе дөрөҫ интонация менән уҡырға өйрәтеү күнекмәләре биреү.

Башҡорт теленең һүҙлек байлығы, уның сығанаҡтары. Төп башҡорт һүҙҙәре һәм үҙләштерелгән һүҙҙәр. Бер мәғәнәле һәм күп мәғәнәле һүҙҙәр. Һүҙҙәрҙең күсмә мәғәнәлә ҡулланылыуы.

Башҡорт телендә нығынған һүҙбәйләнештәр, улар аңлатҡан мәғәнәне асыҡлау. Нығынған һүҙбәйләнештәрҙе һүҙҙәр менән сағыштырыу, алмаштырыу күнегеүҙәре.

Нығынған һүҙбәйләнештәрҙең телмәрҙәге ролен билдәләү. Башҡорт һәм рус телендәге һүҙбәйләнештәрҙе сағыштырыу, тәржемә итеү, улар менән һөйләмдәр төҙөү.

Башҡорт телендә һүҙьяһалыш. Һүҙ составы. Башҡорт теленең агглютинатив тел булыуына күнегеүҙәр. Тамыр. Нигеҙ. Ялғауҙар. Ялғауҙарҙың төрҙәре: һүҙ һәм төр яһаусы ялғауҙар, үҙгәртеүсе ялғауҙар. Ялғауҙарҙың варианттары менән практик таныштырыу, ул варианттарҙың барлыҡҡа килеү сәбәптәрен аңлатыу, практик күнегеүҙәр башҡарыу.

Рус теленән үҙләштерелгән бер төркөм һүҙҙәрҙә ялғау ҡушҡанда һүҙ аҙағындағы тартынҡы өндөң төшөп ҡалыуын, йәки һуҙынҡылар өҫтәлеүен практик үҙләштереү.

Ялғауҙар ҡушҡанда ҡайһы бер һүҙҙәрҙә өндәрҙең сиратлашыуы. Практик танышыу.

Башҡорт һәм рус телдәрендәге һүҙьяһалыш юлдарын асыҡлау, уларҙың оҡшашлығы һәм айырмаһын билдәләү: тамыр һүҙ, яһалма һүҙ, ҡушма һүҙ.

Ҡушма һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышын үҙләштереү, иҫтә ҡалдырыу, нығытыу буйынса практик эштәр башҡарыу.

Башҡорт теле буйынса йыл буйына үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Бәйләнешле телмәр үҫтереү. Орфоэпик ҡағиҙәләрҙе дөрөҫ ҡулланыуға, тексты интонация менән уҡыуға күнегеүҙәр.

Эш ҡағыҙҙары төрҙәренән белешмә биреү. Хат яҙырға өйрәтеү.

6 класс

Башҡорт теле буйынса алдағы кластарҙа үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Башҡорт әҙәби теле, уның нормалары тураһында төшөнсә биреү.

Һүҙ төркөмдәре турһында төшөнсә.Үҙ аллы һәм ярҙамсы һүҙ төркөмдәре. Исем.

Исемдәрҙең һан, эйәлек, килеш һәм хәбәрлек категориялары менән үҙгрешенең үҙенсәлектәрен, ялғауҙарының фонетик варианттарының ҡулланышын практик күҙәтеү күнегеүҙәре. Бәйет тураһында төшөнсә.

Сифат тураһында төшөнсә. Сифат. Сифат дәрәжәләре. Дәрәжә формаларының яһалышы.

Исем сифат.Исем буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатла, дөйөмләштереү.

Сифат тураһында төшөнсә. Тамыр, яһалма, ҡушма сифаттар.

Һүҙҙәр һәм һүҙбәйләнештәр.

Сифаттарҙың үҙгәреше.Башҡорт һәм рус телендәге оҡшаш һәм айырмалы яҡтарҙы билдәләү. Сифат темаһын ҡабатлау.Хат яҙырға өйрәтеү.

Алмаш.Төп үҙенсәлектәре. Рус телендәге алмаштар менән сағыштырыу, тәржемә күнекмәләре үткәреү. Килтерелгән текстарҙан алмаштарҙы табыу.

Алмаштарҙың башҡорт телендә мәғәнә үҙенсәлектәрее, төркөмсәлере, телмәрҙә ҡулланыу.

Алмаш төркөмсәләрен ҡабатлау. Һандар. Ябай һәм ҡушма һандар. Һандардарҙың телмәрҙә ҡулланылышы.

Һандар. Фонетик күнегеүҙәр. Һан төркөмсәләре. Һандарҙың яҙылышы. Цифрҙар менән яҙылған һандарҙы уҡыу һәм яҙыу күнекмәләрен үткәреү.

Әҙәбиәт теорияһы буйынса йыл буйына үтелгәндәрҙе ҡабатлау, дөйөмләштереү. Тел буйынса йыл буйына үтелгәндәрҙе ҡабатлау, дөйөмләштереү.

7 класс

Ҡылымдарҙың затлы һәм затһыҙ, барлык-юҡлык формалары. Ҡылымдарҙың күләм һәм йүнәлеш категориялары менән практик таныштырыу күнегеүҙәре. Төп йүнәлештән башҡа ҡылым йүнәлештәренең айырым ялғауҙары булыуын күрһәтеү һәм башҡорт телендә биш йүнәлеш: төп йүнәлеш, ҡайтым йүнәлеше, төшөм йүнәлеше, йөкмәтеү йүнәлеше һәм уртаҡлыҡ йүнәлеше барлығын практик миҫалдарҙа күрһәтеү.

Ҡылымдарҙың затлы формаларының үҙенсәлектәрен: һан, зат, заман менән үҙгәрешен асыҡлау, уларҙы рус теленә тәржемә итеү күнегеүҙәрен эшләтеү.

Хәбәр һөйкәлеше ҡылымдары, уларҙың мәғәнәләре, заманформалары, һан, зат менән үҙгәреше, ниндәй һөйләм киҫәгебулаалыуы.

Хәҙерге заман хәбәр һөйкәлеше ҡылымдары, уларҙыңмәғәнәһе, яһалышы, үҙгәреше.

Хәбәр һөйкәлеше ҡылымдарының үткән заманы.

Бойороҡ һөйкәлеше ҡылымдарының эш ҡушыуҙы, бойороуҙы белдереүе, яһалышы, һан, зат менән үҙгәреше, барлыҡта йәки юҡлыҡта килеүе.

Теләк һөйкәлеше ҡылымдары, уларҙың яһалышы, мәғәнәһе, үҙгәреше.

Шарт һөйкәлеше ҡылымдары, уларҙың яһалышы, мәғәнәһе, үҙгәреше.

Ҡылымдарҙың затһыҙ формалары: сифат ҡылым, хәл ҡылым, исем ҡылым, уртаҡ ҡылым. Уларҙың зат, һан менән үҙгәрмәүе.

Исем ҡылымда ҡылымлыҡ билдәләре: барлыҡ - юҡлыҡ, ҡылым күләмдәре һәм йүнәлештәре ялғауҙарын ҡабул итә алыуы.

Исемлек билдәләре: килеш, һан, эйәлек категориялары менән үҙгәреүе.

Исем ҡылымдарҙың исемгә күсеүе. Исем ҡылымдарҙы рус теленә тәржемә итеү.

Уртаҡ ҡылым, уның мәғәнәһе, яһалышы, барлыҡ-юҡлыҡ менән үҙгәреше. Рус телендәге уртаҡ ҡылымдың башҡорт теленә төрлө ҡылым формалары менән тәржемә ителеү мөмкинлектәрен миҫалдарҙа күҙәтеү. Киреһенсә, башҡорт телендәге уртаҡ ҡылым рус теленә төрлө ҡылымдар менән тәржемә ителә алыуын практик эштәр үтәлешендә асыҡлау.

Башҡорт телендә уртаҡ ҡылымдарҙың икенсе бер ҡылымдарҙы асыҡлап килеүе ихтимал: *бирешмәҫкә тырыша, күрергә теләй һ.б.*

Уртаҡ ҡылымдан һуң *ярай, ярамай, тейеш, тейеш түгел, кәрәк, мөмкин* модаль һүҙҙәре килеп, төрлө модаль мәғәнәләр белдерә алыуын практик күҙәтеү, уларҙы рус теленә тәржемә итеү.

Сифат ҡылым, унда бер үк ваҡытта сифатлыҡ һәм ҡылымлыҡ мәғәнәһенең булыуы, йәғни предметтың, заттың билдәһен уның эше, хәрәкәте буйынса белдереүе. Сифат ҡылымдың заман менән үҙгәреүе. Хәҙерге заман сифат ҡылымдың ике төрө, ябай һәм ҡушма формалары, менән практик таныштырыу, уларҙың барлыҡта йәки юҡлыҡта тора алыуы.

Үткән заман сифат ҡылым, уның яһалышы, барлыҡта, юҡлыкта килә алыуы. Киләсәк заман сифат ҡылым, уның яһалышы, төрҙәре, мәғәнәләре. Сифат ҡылымдарҙың исемләшеүе, был осраҡта исемдәргә хас категориялар менән үҙгәреүе. Рус теленән айырмалы рәүештә, башҡорт телендә исем алдында килеүсе сифат ҡылымдарҙың һан, эйәлек, килеш ялғауҙарнын ҡабул итмәүе.

Исем ҡылым, уның эш, хәл һәм хәрәкәттең исемен атауы, яһалышы.

Хәл ҡылым, уларҙың яһалышы, мәғәнәләре, төрҙәре, үҙенсәлектәре. Хәл ҡылымдар процестың билдәһен белдереүҙәре менән рәүештәргә оҡшай, ә уларҙың барлыҡ-юҡлыҡ, күләм, йүнәлеш ялғауҙары ҡабул итеүе - ҡылымлыҡ билдәләре. Хәл ҡылымдарҙың ҡулланышы һәм дөрөҫ яҙылышы.

Ҡылым төркөмсәләренең рус теленә тәржемә ителеү үҙенсәлектәрен практик эштәр башҡарғанда күҙәтеү, уларҙы тәржемә итеү күнекмәләрен үҫтереү.

Ҡылымдарҙы дөйөмләштереп ҡабатлау.

Рәүеш төркөмсәләре: төп рәүештәр, ваҡыт рәүештәре, урын рәүештәре, оҡшатыу-сағыштырыу рәүештәре, күләм-дәрәжә рәүештәре, сәбәп-максат рәүештәре тураһында төшөнсә.

Рәүештәрҙең яһалышы: тамыр, яһалма, ҡушма рәүештәр. Дәрәжәләре. Рәүештәрҙеңтелмәрҙә ҡулланылышы.

Теркәүестәр. Уларҙың һөйләм киҫәктәрен һәм ҡушма һөйләмдә ябай һөйләмдәрҙе бәйләп йөрөүе. Теркәүестәрҙең төркөмсәләре: теҙеү һәм эйәртеү теркәүестәре, уларҙың телмәрҙәгө ҡулланышын күҙәтеү.

Теркәүес һүҙҙәр: парлы һәм яңғыҙ теркәүес һүҙҙәр, уларҙың һөйләмдәрҙе һәм һөйләм киҫәктәрен бәйләүе күрһәтеү алмаштары менән белдерелә, яңғыҙ теркәүес һүҙҙәр: һорау һәм күрһәтеү алмаштары менән белдерелгән парлы теркәүес һүҙҙәр.

Теркәүестәрҙең дөрөҫ яҙылышы, уларҙы телмәрҙә дөрөҫ ҡулланыу күнекмәләрен нығытыу.

Бәйләүестәр. Уларҙың эйәреүсе киҫәк менән эйәртеүсе киҫәкте, эйәрсән һөйләм менән баш һөйләм араһындағы бәйләнеште барлыҡҡа килтереүе. Бәйләүестәрҙең төркөмсәләре, мәғәнәләре. Уларҙың телмәрҙәге әһәмиәте. Синоним бәйләүестәрҙе ҡулланыу күнекмәләрен нығытыу.

Бәйләүестәрҙең килештәргә мөнәсәбәте: 1) исемдәрҙең төп килештә, ә алмаштарҙың эйәлек килештә килеүен талап итеүсе бәйләүестәр; 2) исемдәрҙең төбәү килешен талап итеүсе бәйләүестәр; 3) исемдәрҙең сығанаҡ килештә тороуын талап итеүсе бәйләүестәр.

Киҫәксәләр. Уларҙың айырым һүҙгә йәки һөйләмгә ниндәй булһа ла мәғәнә төҫмөрләнеше биреүсе ярҙамсы һүҙ булыуы тураһында төшенсә. Киҫәксәләрҙең төркөмсәләре, уларҙың дөрөҫ яҙылышы, телмәрҙә дөрөҫ ҡулланыу күнекмәләрен нығытыу. Мөнәсәбәт һүҙҙәр. Уларҙың һөйләмдә хәбәр булып килеүе, шулай уҡ һөйләмгә төрлө модаллек мәғәнәләрен биреүгә лә хеҙмәт итеүе, дөрөҫ яҙылышы.

Ымлыҡтар. Уларҙың кешеләрҙең хис-тойғоһон, теләк-ынтылыштарын белдереүе. Ымлыҡ төрҙәре, телмәрҙәге әһәмиәте, дөрөҫ яҙылышы.Ымлыҡтарҙың яңы һүҙҙәр яһауҙа нигеҙ булыуы.

Морфология буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлауға, бәйләнешле телмәр үҫтереү -.

Үҙаллы һәм ярҙамсы һүҙ төркөмдәре араһындағы айырманыаңлата белеү. Һүҙҙәргә морфологик анализ күнекмәләрен үҫтереүөҫтөндә эш. Йыл буйына өйрәнелгән морфологик күренештәрҙе текстан таба һәм аңлата белеү

8 класс

Морфология буйынсаүтелгәндәрен ҡабатлау.

Синтаксис тураһында төшөнсә. Ябайһөйләм синтаксисы һәм пунктуация. һүҙбәйләнеш һәм унынтөрҙәре.

Теҙмә һәм эйәртеүле бәйләнеш, уларҙы барлыҡҡа килтереүсе саралар.

Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе. Логик баҫым.

Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре.Аныҡлаусы. Тиң һәм тиң булмаған аныҡлаусылар.

Тултырыусы. Тура һәм ситләтелгән тултырыусылар.

Хәлдәр. Уларҙың төрҙәре.

Тиң киҫәкле һөйләмдәр. Тиң киҫәктәр тураһында төшөнсә,уларҙың һөйләмдә бер үк һүҙгә ҡарауы, бер һорауға яуап булыуы, тиң киҫәктәрэргәһендәге тыныш билдәләре. Тиң киҫәктәр эргәһендә дөйөмләштереүсе һүҙҙәр.Ике һәм бер составлы һөйләмдәр. Бер составлы һөйләмдәрҙең төрҙәре: билдәлеэйәле һөйләм, билдәһеҙ эйәле һөйләм, эйәһеҙ һөйләм, атама һөйләм, дөйөм эйәле һөйләм. Тулы һәм кәм һөйләмдәр.

9 класс

Морфология буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау. Ҡушма һөйләм синтаксисы һәм пунктуация. Ҡушма һөйләм тураһында төшөнсә.

Теҙмә ҡушма һөйләмдәр тураһында төшөнсә. Теркәүесле теҙмә ҡушма һөйләмдәр. Теркәүесһеҙ теҙмә ҡушма һөйләмдәр.

Эйәртеүле ҡушма һөйләмдәр.

Эйәрсән аныҡлаусы һөйләм. Эйәрсән тултырыусы һөйләм.

Эйәрсән һөйләм төрҙәре.

һөйләм төрҙәре.

Ҡатмарлы синтаксик төҙөлмәләр. Күп эйәрсәнле ҡушма һөйләмдәр һәм уларҙа тыныш билдәләре.

Ҡатнаш ҡушма һөйләмдәр һәм уларҙа тыныш билдәләре.

Һыҙыҡ, нөктәле өтөр, ике нөктәнең ҡуйылыу осраҡтары.

Синтаксис һәм пунктуация буйынса үтелгәндәрҙе дөйөмләштереү һәм системаға һалыу.

Бүлек	Сәғәт һаны	Класс (сәғәт)				
		5 класс	6 класс	7 класс	8 класс	9 класс
Фонетика һәм орфоэпия .Өн һәм хәреф.	6	6				
Башҡорт телендә сингармонизм	4	4				
Башҡорт телендә баҫым	4	6				
Башҡорт телендә ижектәр	4	6				
Башҡорт һәм рус телендә интонация	2	6				
Башҡорт теленең һүҙлек байлығы	6	8		2		
Башҡорт телендә нығынған һүҙбәйләнештәр	5	5		1		
Башҡорт телендә һүҙҙәрҙең тамыры	2	4				
Башҡорт телендә һүҙьяһалыш.Һүҙ составы	10	10				
Эш ҡағыҙҙары төрҙәре	16	3	4	2	2	4
Һүҙ төркөмдәре.Исемдәр	14	2	8			
Сифаттар.Тамыр,яһалма,ҡушма сифаттар.	8	2	14			
Алмаштар.Төп үҙенсәлектәре	12	1	10			
Һандар .Ябай һәм ҡушма һандар	12	1	10			
Ҡылымдар.	25		4	20		
Рәүештәр	8			6		
Ярҙамсы һүҙ төркөмдәре	23		5	24	1	
Ябай һөйләм синтаксисы һәм пунктуация	53				40	2
Ҡушма һөйләм	21					21
Ҡатмарлы синтаксик төҙөлмәләр	3					3
Ҡатнаш ҡушма һөйләмдәр	6					6
Бәйләнешле телмәр үҫтереү	40	8	8	8	8	8

Контроль эш	20	4	4	4	4	4
Бөтәһе	340	68	68	68	68	68

3. Укытыу предметының төп бүлектәренә тематик план, сәғәт һаны